

Ogólnopolska Konferencja Kół Naukowych Bibliotekoznawców
"Bibliotekarz i co dalej...?"
31marca 2006

Monika Bryzek i Marzena Błach

PERSPEKTYWY PRACY W INSTYTUCJACH GROMADZĄCYCH DOKUMENTY PRZESZŁOŚCI

W naszym referacie postanowiliśmy przeanalizować możliwości zatrudnienia absolwentów instytutów bibliotekoznawstwa pragnących pracować w instytucjach gromadzących szeroko rozumiane dokumenty przeszłości m.in. w bibliotekach posiadających w swoich zbiorach rękopisy i starodruki, w archiwach, antykwariatach i muzeach. W tym celu przeprowadziłyśmy wywiady z:

- dyrektorem Muzeum Historyczno-Misyjnego i Biblioteki Księża Misjonarzy księdzem doktorem Wacławem Umińskim,
- doktor Ewą Danowską z Działu Rękopisów Biblioteki Naukowej PAN i PAU w Krakowie,
- mgr Zofią Wawrykiewicz z Działu Starych Druków Biblioteki Jagiellońskiej,
- mgr Tadeuszem Bajem, kierownikiem Działu Biblioteki i Archiwum Muzeum-Zamku w Łańcucie,
- dyrektorem Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu mgr Pawłem Bukowskim,
- dyrektorem Archiwum Akademii Pedagogicznej w Krakowie Markiem Glogerem,
- Panem Edwardem Edwinem Śmiłkiem z Krakowskiego Antykwariatu Naukowego na ul. Św. Tomasza.

Zebrane w ten sposób informacje postaramy się przedstawić Państwu w naszym referacie.

Wśród bibliotek posiadających zbiory rękopisów i starodruków liczną grupę stanowią biblioteki klasztorne. Zwłaszcza w Krakowie można znaleźć wiele bibliotek klasztornych zawierających bogate zbiory dokumentów dawnych, które mogą stać się potencjalnym miejscem zatrudnienia. Stanowisko bibliotekarza w bibliotece klasztornej i wiążące się z nim wymagania przedstawię na przykładzie Biblioteki Księża Misjonarzy mieszczącej się przy ul. Stradomskiej w Krakowie. Biblioteka ta posiada ponad 15 tysięcy rękopisów i starodruków głównie w języku łacińskim i francuskim, co oznacza, iż przyszły pracownik musi w stopniu zadawalającym opanować te dwa języki. Należy zauważyć jednak iż choć placówka posiada bardzo cenne zbiory, nie ma odrębnego działu zajmującego się ich badaniem i porządkowaniem. Bibliotekarz tu pracujący większość czasu poświęca zwykłym czynnościom bibliotekarskim, a z rękopisami i starodrukami zajmuje się w mniejszym stopniu, zwłaszcza iż Biblioteka Księża Misjonarzy jest jednocześnie biblioteką seminaryjną udostępniającą zbiory każdemu studentowi. Dyrektor biblioteki ksiądz Umiński bardzo jednak dba o promocje zabytkowych zbiorów i pozyskiwanie środków na ich konserwację, o czym świadczą organizowane wystawy - obecnie czynna jest wystawa poświęcona konserwacji zbiorów pt. "Na ratunek książce". Wiąże się z to z oczekiwaniem od przyszłego pracownika znajomości podstaw marketingu i takich umiejętności jak redagowanie folderów informacyjno-promocyjnych, organizowanie wystaw, pozyskiwanie sponsorów itp. Szczególną uwagę zwraca się na umiejętność projektowania stron www, dobrą znajomość komputerowych

programów katalogujących oraz znajomość podstawowych czynności konserwatorskich. Ze względu na to iż jest to biblioteka klasztorna od bibliotekarzy wymaga się orientacji w historii Kościoła, szacunku dla osób duchownych i odpowiedniego ubioru. Przy ubieganiu się o pracę w tej bibliotece ważna jest także odbyta przez studenta praktyka i związane z tym elementarne doświadczenie w pracy biblioteczej. Warto zwrócić uwagę, iż istnieje możliwość odbycia tu praktyki lub nieodpłatnego wolontariatu w celu uzyskania doświadczenia wymaganego przez większość pracodawców.

Kolejną biblioteką, która odwiedziłyśmy w celu uzyskania informacji o możliwościach zatrudnienia absolwentów bibliotekoznawstwa, była Naukowa Biblioteka PAN i PAU w Krakowie. Posiada ona jedną z najcenniejszych w Polsce kolekcję rękopisów w liczbie ok. 11,5 tysięcy. Specjalny Dział Rękopisów opiekuje się tymi bezcennymi dokumentami rękopiśmiennymi. Niestety powoduje to, iż pracy w tym dziale na pewno nie uzyska świeżo upieczony absolwent, gdyż wymagany jest m.in. dorobek naukowy w postaci licznych publikacji w czasopiśmie naukowych oraz tytuł naukowy - co najmniej doktora. Obowiązkowe jest również doświadczenie nabyte po co najmniej kilkuletniej pracy w bibliotece na różnych stanowiskach. Pani doktor Ewa Danowska, która z nami rozmawiała, zwróciła uwagę iż ważne są takie umiejętności jak: dobra znajomość łaciny, ogólna znajomość języka francuskiego i angielskiego, umiejętność swobodnego posługiwania się różnego rodzaju bibliografiami, staranne pismo, niezbędna jest również ogólna wiedza z zakresu historii i historii literatury. Ponadto osoba pragnąca tu pracować powinna odznaczać się zdolnością do koncentracji i dużą cierpliwością. Musi też znać "Wytyczne opracowania rękopisów w bibliotekach polskich". Istotna jest również znajomość podstaw konserwacji zbiorów i umiejętność klasyfikacji wartości rękopisów przeznaczonych do konserwacji. Niestety trzeba zaznaczyć, iż obecnie w Bibliotece w Dziale Rękopisów nie jest zatrudniony żaden absolwent bibliotekoznawstwa, a osoby obecnie tam pracujące ukończyły studia historyczne.

Dzięki rozmowie z pracownikiem Działu Starych Druków Biblioteki Jagiellońskiej mgr Zofią Wawrykiewicz uzyskano informacje o kwalifikacjach i umiejętnościach, jakie stanowią warunek zatrudnienia absolwenta bibliotekoznawstwa w tym miejscu. Wymagane jest ukończenie odpowiedniej specjalizacji i znajomość języków obcych, zwłaszcza łaciny. Tutaj należy podkreślić, że wśród 10 osób obecnie zatrudnionych w Dziale Starych Druków obok bibliotekoznawców, polonistów, historyków ważną grupę stanowią filologowie klasycyści. Oczywiście łacina nie wystarcza, ważna jest też znajomość języka francuskiego lub niemieckiego ze względu na charakter językowy starodruków. Równie istotne są umiejętności związane z obsługą komputera, gdyż obecnie trwa opracowywanie starodruków w formie komputerowych baz danych. Niewątpliwie oprócz systematyczności, dokładności i zapału, osoba pracująca w takim dziale musi być świadoma olbrzymiej wartości kulturalnej jak i materialnej powierzonych jej zbiorów. Dlatego absolwent bibliotekoznawstwa nie ma dużych szans na zatrudnienie w tym dziale bezpośrednio po studiach. Często otrzymują tu prace osoby sprawdzone w innych agendach bibliotecznych. Dodatkowe wymagania, oprócz znajomości podstawowych zasad konserwacji, wiążą się ze zdolnościami organizacyjnymi i promocyjnymi. Pracownicy muszą posiadać umiejętność opracowywania katalogów wystaw, folderów itp.

Niezwykle kuszącą dla absolwenta bibliotekoznawstwa, będącego miłośnikiem książki dawnej, jest wizja pracy w bibliotece, której zbiory prawie w całości stanowią starodruki i rękopisy. Taką niewątpliwie jest Biblioteka Potockich w Muzeum-Zamku w Łańcucie. Niestety i tu świeżo upieczony absolwent raczej nie ma szansy na zatrudnienie. Wymagane

jest bowiem doświadczenie nabyte w pracy w różnego typu bibliotekach. Hipotetyczny pracownik powinien być absolwentem bibliotekoznawstwa, filologii polskiej lub historii. Mgr Tadeusz Baj będący kierownikiem tej biblioteki podkreślił iż praca w Bibliotece Muzeum-Zamku w Łańcucie, należącej do narodowego zasobu bibliotecznego, wymaga ciągłego pogłębiania wiedzy z zakresu historii starych księgozbiorów, ich opracowania a także zabezpieczenia oraz wiąże się z uczestnictwem w corocznych specjalnych szkoleniach dotyczących wyżej wymienionych zagadnień organizowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Bibliotekę Narodową. Oczywiście niezbędne są standardowe umiejętności i wiedza wymagane w pracy z rękopisami i starodrukami takie jak: znajomość języka łacińskiego, zasad konserwacji, wiedza ogólna z literatury i historii. W związku z faktem iż biblioteka jest integralną częścią Muzeum na Zamku w Łańcucie od bibliotekarza oczekuje się samokształcenia w zakresie historii sztuki.

Kolejną ciekawą perspektywą pracy jest zatrudnienie w muzeum, którego zbiory w pewnym stopniu składają się z książek i dokumentów. Taką placówkę stanowi Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu. Dyrektor tego muzeum mgr Paweł Bukowski, sam będący absolwentem kierunku bibliotekoznawstwo, uświadomił nam, iż studia bibliotekoznawcze dobrze przygotowują do pracy w takiej placówce, gdyż zapewniają m.in. umiejętność katalogowania nie tylko dokumentów tradycyjnych ale i innego rodzaju eksponatów, dają wiedzę ogólną z zakresu literatury i historii, uczą systematyczności, dokładności i zorganizowania, a także uczą projektowania stron www, ponadto zapewniają dużą wiedzę z zakresu prasoznawstwa. Pomimo to niezbędne jest ukończenie jeszcze podyplomowego studium muzealnictwa i dokończenie się z zakresu muzealnych programów komputerowych. Mile widziane są umiejętności marketingowe i promocyjne takie jak redagowanie ulotek, folderów, pozyskiwanie sponsorów, a także umiejętność organizowania konferencji, wystaw, prowadzenia spotkań autorskich i szkoleń. Od pracowników muzeum wymaga się również prowadzenia działalności naukowo-badawczej.

Absolwenci kierunków bibliotekoznawczych, pragnący znaleźć zatrudnienie w archiwach, powinni zdawać sobie sprawę z olbrzymiej konkurencji i niewielkiej liczby miejsc pracy. W całej sieci Archiwów Państwowych w Polsce zatrudnionych jest około 1000 pracowników. Rekrutacja w Archiwach Państwowych zarządzanych przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych odbywa się na drodze konkursu. Na przykład kilka lat temu 20 kandydatów ubiegających się o jedno miejsce w Archiwum na Wawelu otrzymało kopie dokumentu rękopiśmiennego w języku łacińskim z XVIII wieku do przetłumaczenia. Osoba która wykonała zadanie najlepiej została zatrudniona. Bardzo ważna jest więc znajomość łaciny oraz umiejętność praktycznego zastosowania paleografii. Kolejnym warunkiem zatrudnienia w tego typu archiwum jest ukończenie specjalizacji archiwistyka na wydziale historii. Informacja, iż wśród pracowników archiwów państwowych dominują absolwenci uniwersytetów - lepiej przygotowujących do pracy badawczej - powinna być uwzględniana przy wyborze uczelni na której student bibliotekoznawstwa pragnie zdobywać wiedzę z zakresu archiwistyki. Po ukończeniu takich studiów uzyskuje się możliwość zatrudnienia w archiwach innego typu, mianowicie w archiwach zakładowych np. ze zbiorami powierzonymi czyli instytucjach takich jak PAN, IPN, Państwowe Szkoły Wyższe. Uprawnienia zawodowego archiwisty można nabyć poprzez ukończenie studiów podyplomowych z archiwistyki na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Ponadto Sekcja Ekonomiczna Gospodarstwa Pomocniczego Archiwów Państwowych organizuje kursy pierwszego stopnia obejmujące 60 godzin, z których 90% poświęconych jest teorii oraz kursy drugiego stopnia odbywające się także w wymiarze 60 godzin, ale z większym (90%) udziałem praktyki przygotowującej do pracy w archiwach zakładowych. Od pewnego czasu istnieje możliwość

założenia składnicy akt przez osoby prywatne, które spełniły zastrzeżone w Ustawie warunki, to jest ukończyły odpowiedni kurs archiwistyczny oraz posiadają środki na jej założenie i prowadzenie. Opcja ta stanowi pewną alternatywę dla absolwentów bibliotekoznawstwa w sytuacji kurczenia się rynku pracy.

Antykwariaty naukowe są ciekawym miejscem pracy z perspektywy absolwenta bibliotekoznawstwa ze specjalizacją Dawna książka drukowana. Jednak podobnie jak i w innych instytucjach gromadzących dokumenty przeszłości, wymagania w stosunku do potencjalnego pracownika są bardzo wysokie. Aby znaleźć zatrudnienie w antykwariacie, należy przedsięwziąć wiele działań w celu zdobycia umiejętności, potrzebnych do wyceniania książek, rycin, zbiorów numizmatycznych itd. Poważnym utrudnieniem jest fakt, iż środowisko antykwaryczne należy do zamkniętych. Trudnym i skomplikowanym przedsięwzięciem jest samodzielne założenie własnego antykwariatu naukowego i utrzymanie go na wysokim poziomie. Aby prowadzić taką działalność trzeba dysponować ogromną wiedzą, a także umiejętnościami praktycznymi związanymi z działalnością organizacyjną, marketingiem, znajomością języków. Równie istotna jest zdolność poszukiwania informacji, którą powinniśmy nabyć w trakcie studiów bibliotekoznawczych. Konieczność umiejętnego przeprowadzenia kwerendy w bardzo różnych źródłach nie fachowych i tych należących do podstawowego warsztatu pracy bibliologa jak np. Bibliografii Estreichera, a także niezbędne jest utrzymywanie kontaktów ze specjalistami z różnych dziedzin nauki celem konsultacji. W pewnym stopniu przypomina to prace infobrokera informacji, który również zajmuje się wyszukiwaniem informacji ale w innym zakresie.

Podsumowując, absolwent bibliotekoznawstwa pragnący pracować w instytucjach gromadzących szeroko rozumiane dokumenty przeszłości ma bardzo małe szanse na zatrudnienie zaraz po studiach w wymarzonej instytucji. Droga do uzyskania pracy w dziale rękopisów czy starych druków jest długa i żmudna, wymagająca prawdziwej pasji i zapału by często przez lata zdobywać doświadczenie i umiejętności, aby w końcu osiągnąć upragnione stanowisko, często nie opłacane dużo lepiej od innych nie tak wymagających. Lecz te niedogodności i utrudnienia z nawiązką są rekompensowane przez bogate możliwości badawcze i rozwojowe, dostarczane przez obcowanie z bezcennymi dokumentami przeszłości. Warto też dodać iż bibliotekarze zajmujący się rękopisami czy starodrukami cieszą się szacunkiem i uznaniem jako elita środowiska bibliotekarskiego.